

Stinas

artiklar 14

INNEHÅLL

3-15 Corona

16-18 Gregorianska kalendern

19 Visste du att...? Svalbard

20-21 Vallhundar numera kända som polishundar

22-25 Afta

26-27 Arne "Rosen" Qvick + Rosen

28 Gösta "Snoddas" Nordgren

29 Flottarkärlek

30-33 Skansen

34-35 Musikaler

Covid-19 kom till Sverige från flera länder

I en kartläggning av arvsmassan hos SARS-CoV-2 hos hemvändande resenärer har tre huvudsakliga genetiska grupper av viruset identifierats.

Undersökningen visar att smittan sannolikt kommit in i Sverige från ett flertal olika länder.

Provsvaren som analyserats visar att de tre identifierade genetiska grupperna av SARS-CoV-2 förekom bland resenärer från flera olika europeiska länder och USA redan i slutet av februari och i början av mars.

Det är alltså troligt att smittan kommit in i Sverige från flera olika länder och att den spreds i dessa länder tidigare än vad som först rapporterats. Tidigt visade det sig att smitta kom från Italien och Österrike, senare visade förekomsten av olika genetiska grupper också att smitta sannolikt introducerades i landet vid ett flertal tillfällen.

En första undersökning av arvs massa tydde på att smitta direkt från Asien inte har fått något större fäste i Sverige.

Genom kartläggningen av virusets arvs massa gick det inte att dra slutsatser om smittans ursprung.

Detta var den första genetiska kartläggningen av SARS-CoV-2 i Sverige. Den fokuserade på de genetiska grupper som identifierats i diagnostiken under den tidiga fasen av pandemins utbredning i Sverige liksom från data från ett övervaknings-

system där patienter med influensaliknande symtom provtogs för att påvisa hur stor andel av dessa hade covid-19.

Genom att analysera arvs massan från arvs massan i prov med SARS-CoV-2 från svenska fall och jämföra dessa med fall från övriga världen kunde förståelsen för hur covid-19 introducerades i landet öka. Senare analyserades bl. a. smittans utbredning i Sverige och i olika grupper.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: folkhalsomyndigheten.se



Pandemi

En pandemi (av grekiska pandemias, ”hela folket”), förr farsot, är en epidemi som får spridning över stora delar av världen och drabbar många.

Pandemi används även för epidemier som drabbar jordbruket, där vår mat och naturen drabbas.

Socialstyrelsens definition: Pandemi är när en infektionssjukdom sprids över stora delar av världen och drabbar en stor andel av befolkningen i varje land.

Man brukar säga att det sedan 1900 förekommit fem pandemier som varit varianter av influensa.

Stora pandemier
AIDS och vattkoppor har tidigare kategoriserats som pandemier.

Ofta har det varit influensa, pest, kolera eller tyfus som orsakat pandemier, men även smittkoppor och tuberkulos. Pestpandemier har utbrutit minst tre gånger, med start i Kina:

Justinianska pesten nådde bysantinska riket (det romerska kejsardömet under medeltiden, som generellt avser det romerska riket) 541–542 e.Kr. och har fått sitt namn efter kejsar Justinianus I.

Digerdöden i mitten av 1300-talet.

Ett tredje pestutbrott började i Kina 1894.

Spanska sjukan, 1918–1921 var en pandemi hos människor, som förknippats med H1N1 och svininfluensa (som du kan läsa om länge fram i artikeln), men det kan röra sig om en överföring antingen från gris till människa eller tvärt om och detta är idag inte fullt utrett. Minst 35 000 svenskar avled. Totalt dog 50-100 miljoner i hela världen.

Asiaten, 1957 minst 300 000 svenskar insjuknade.

Hongkonginfluensan, 1968–1970. Man tror att 1 miljon människor kan ha insjuknat 1968–70.

H1N1 (svininfluensan) 2009-2010. Svininfluensa upptäcktes först 1930 och hos grisar är den vanlig och ibland dödlig. De influensavirus som orsakat svininfluensa som man i dag har lyckats hitta är antingen influensavirus typ C eller någon undertyp av släktet influensavirus typ A: H1N1, H1N2, H3N1, H3N2 och H2N3.

Svininfluensa sprids normalt inte till människor men det kan förändra sig eller också kan delar av arvs massa från olika influensavirus blandas till former som gör det smittosamt från människa till människa. De virus som är orsaken till H1N1-utbrottet i Mexiko 2009 tros bestå av arvs massa från fyra olika influensavirus typ A av undertypen H1N1.

WHO har pekat ut svininfluensa som en tänkbar orsak till mänskliga influensapandemier, som brukar komma vartannat eller vart 3:e årtionde. Den senaste pandemin var Hongkonginfluensan, som slog till på 1960-talet och som spred sig över stora delar av världen.

Influensavirus typ A sammanfattas ofta generellt som fågelinfluensa men, undertypen H5N1 nämns ofta som desamma och har smittat närmare 400 människor sedan 2003.

Vanliga influensasymptom såsom feber och muskelvärk är vanligast; kräkningar och diarré kan också förekomma.

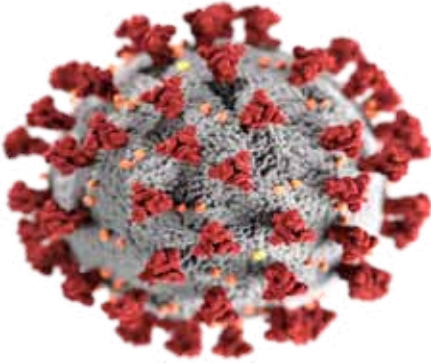
Den 5 februari 1976 insjuknade en soldat på Fort Dix i USA. Han avled dagen efter och ytterligare 4 personer fick föras till sjukhus. 2 veckor senare meddelade myndigheterna att han avlidit av en ny variant av svininfluensa, undertyp H1N1 och som döptes till bl. a. A. Detta virus isolerades enbart 19 januari-9 februari och spred sig inte utanför Fort Dix. Bland annat på grund av att arvsmassan från denna influensa visade sig vara nära besläktad med influensaviruset som orsakade spanska sjukan inleddes ett stort vaccinationsprogram. Cirka 40 miljoner människor vaccinerades. Tre äldre personer dog i anslutning till att de vaccinerats och det kom rapporter om unga människor som biverkning av vaccinet drabbats av den förlamande, och ibland dödliga sjukdomen Guillain-Barrés syndrom.

Detta fick till följd att allmänheten istället riktade sin rädsla mot vaccinet vilket resulterade i att vaccinationsprogrammet avstannade.

I mitten av april 2009 upptäcktes att H1N1-viruset typ A kommit tillbaka och fanns i USA. Liknande sjukdomsfall fanns i Mexiko – 81 människor i Mexico City hade dött och viruset hade spridits över nationsgränsen. 18 500 läkarbekräftade dödsfall rapporterades totalt i världen, men antalet har senare uppskattats till 201 000. Den 11 juni 2009 uppgraderade WHO influensan till pandemi. Förutom massvaccinering – som ledde till flera fall av narkolepsi – drabbades inte samhället alls på samma sätt som vid Covid-19.

Anders Hansen, psykolog i bl. a.
Nyhetsmorgon om att det inte alls är
konstigt med psykiska besvär i de här
tiderna, människan vill ha koll på läget.





CoVid19/Coronavirus

Corona betyder krona på spanska och det är vad viruset ser ut som, en kungakrona.

Det finns många virus som tillhör coronavirusfamiljen, de flesta finns hos djur.

Sju av dessa kan smitta människor och orsaka sjukdom. Fyra är vanliga och orsakar förkylning.

Men så är det de tre andra.

SARS (Severe Acute Respiratory Syndrome = Svår Akut Respiratorisk Sjukdom)-coronavirus. Utbrott 2003 men härjade även 2004. Cirka 8 000 fall varav över 750 dog. Cirka 20% av de drabbade var sjukvårdspersonal. Smittan bröt ut i Kina men spreds till ett flertal länder via resenärer. Troligen kom den från fladdermöss via andra djurarter. Sannolikt låg uppstramning av vårdhygienåtgärder, ett kraftfullt internationellt smittskyddsarbete och virusets relativt låga smittsamhet bakom att spridningen upphörde. Sedan dess har inget nytt fall av samhällssmitta registrerats.

MERS (Middle East Respiratory Syndrome)-coronavirus. Utbrott 2012.

Viruset bröt ut i Mellanöstern, på arabiska halvön och samtliga fall har haft koppling till den smittan.

Orsakar svår lunginflammation och komplikationer från andra organ, framförallt njursvikt. Spridning av viruset pågår fortfarande.

Även enstaka fall även upptäckts bland de som haft nära kontakt med smittade som vårdats i Sydkorea, Storbritannien, Frankrike och Italien. Smittkällan är fortfarande okänd.

Även här tror man att det ursprungligen rör sig om en geografiskt koncentrerad smitta då även detta virus liknar virus som finns hos fladdermus. Man har även funnit att smitta kan förekomma hos kameler och detta anses vara den troliga smittkällan. Smitta mellan människor har förekommit, framförallt i samband med vård av sjuka, men hittills har de flesta fallen haft grundsjukdomar (hjärtsjukdom, lungsjukdom, diabetes t. ex.) som kan ha gjort dem extra känsliga.

Det nya coronaviruset SARS-CoV-2 upptäcktes först i Wuhan i centrala Kina i slutet av 2019 och pandemin pågår fortfarande. Källan är fladdermöss, som är naturlig bärare av många virus utan att den blir sjuk och sprider dem vidare till andra djur som i vissa fall sprider dem vidare till människor.

Viruset har spridit sig till stora delar av världen, det är ett pågående utbrott och antalet insjuknade ökar.

Sjukdomen som viruset orsakar kallas CoVid-19 (CoronaVirus disease -19). I en nysning kan det spridas 3000 droppar som sprider sig.

Om du får någons hostning rakt i ansiktet kan du få en direkt överföring av viruset. Men om det landar i luften kan det flyta runt där i upp till 3 timmar. På kartong kan det sitta kvar i ett dygn, på plast i 2-3 dagar. Sedan gnuggar man sig i ansiktet och vips är man smittad.

När viruset går in i kroppen använder det sig av det protein som ser ut som kungakronor för att ta sig in i våra celler. De proteinerna är som nycklar som låser upp receptorer (mottagar-celler) utanför cellen. Man tror att det är en specifik receptor på våra lungor som coronaviruset använder för att komma in i våra celler.

När viruset väl är inne i cellen släpper det ifrån sig RNA som lurar dina celler att göra kopior av viruset. Så din kropp blir som en fabrik som producerar tusentals virus utan att ens lägga märke till det. I början, medan viruset förökar sig, har du inga symtom än. Det kallas inkubationstiden och man tror att den i det här fallet är 4 dagar. Alltså 4 dagar då du är bärare av viruset utan att veta om det. Om du drabbats av coronaviruset kan du vara sjuk i flera veckor.

Men du smittar bara i ungefär fem dagar om du har milda symtom. Efter det har viruspartiklarna svårt att sprida sig vidare.

9 januari gick kinesisk tv ut med att det fanns ett nytt coronavirus.

Då hade man 50 personer med lunginflammation och den första patienten, en 61-årig man, avled. Att det här hände just i Wuhan krånglade till saker eftersom det är ett stort centrum för resor. Det här var dessutom precis innan det kinesiska nyåret, så många reste dit just då.

23 januari sattes Wuhan i karantän, men då hade redan 20 personer avlidit av viruset.

11 mars, efter att över 100 000 människor smittats, kategoriserade WHO (Världshälsoorganisationen) Covid-19 som en pandemi.

Eftersom det, enligt min kanadensiska källa, kom information från Wuhan så snabbt till resten av världen visste sjukvården vad den skulle förbereda sig för och förvänta sig.

De vanligaste symtomen är feber, halsont, hosta och andfåddhet/lite svårt att andas – alltså symtom som likar förkylning/influensa. Mindre vanliga symtom är illamående, kräkning, diarré – alltså symtom som liknar magsjuka.

Alla kan drabbas av coronaviruset och de flesta kommer att klara det bra, det är äldre och personer med grundsjukdomar som kan bli svårt sjuka.

De får något som på engelska kallas ARDS – Acute Respiratory Distress Syndrome, på svenska akut andnings-sviktsyndrom eller andnödssyndrom. Lungorna blir så inflammerade och

skadas så mycket att det blir svårt att få syre ur luften ner i lungorna och in i de röda blodkropparna, syrebärarna.

Det finns många saker som orsakar ARDS; blodförgiftning, lunginflammation, bukspottkörtelinflammation, så på akutmottagningarna är man vana vid att behandla symtomen med andningshjälp och genom att vända patienterna på mage så de kan få ner mer syre i lungorna.

I Kina blev många yngre svårt sjuka, men det är äldre som i större utsträckning avlider till följd av coronaviruset.

I USA var 8 av 10 över 65 och ännu fler över 85.

Två saker är viktiga här. Hålla avstånd – 1,5 till 2 meter rekommenderas och tvätta händerna ordentligt. Minst 20 sekunder – var noga med naglarna, mellan fingrarna och på ovasidan av händerna.

Forskare jobbar på att få fram vaccin, med det kommer dröja.

Exosomer kroppens flaskpost
Exosomer har tidigare setts som våra cellers sopbilar, men nu har bilden klarnat av de här minimala bubblorna som budbärare av livsviktig information i våra kroppar. Det har väckts stora förhoppningar om att ta exosomerna till hjälp för att förklara, diagnostisera och bota svåra sjukdomar.

För väldigt många har det inneburit att man har fått ett verktyg att förklara saker som man inte hade tidigare.

Att vårt blod och andra kroppsvätskor innehåller massor av små bubblor som utsöndras av celler och liknar celler men är väldigt mycket mindre, har man vetat i nästan 30 år, men det är först på senare tid som man börjat ana vilken viktig roll exosomerna spelar som budbärare i kroppen, och att de kan vara inblandade i hittills svårförklarade sjukdomsförlopp.

Sedan det för några år sedan upptäcktes att den här ”kroppens egen flaskpost”, för med sig genetiskt material som kan programmera om mottagarceller, har intresset för exosomerna ökat rejält.

Ett användningsområde för exosomer är att få fram mediciner eller en viss genetisk kod, till precis de celler man önskar – vilket inte minst kan öppnar nya möjligheter att behandla neurologiska sjukdomar som Alzheimers och Parkinsons eller covid -19, genom att låta läkemedel åka snålskjuts med exosomerna in i centrala nervsystemet.

Det har visat sig att exosomer under vissa omständigheter kan ta sig in i hjärnan och då kan man kanske ladda dom här små vesiklarna med något som man vill ska komma in i hjärnan, som normalt sett är väldigt skyddad för yttre påverkan.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Läkaren ViolinMD på Youtube, folkhälsomyndigheten.se, Wikipedia, sverigesradio.se

Vårdpersonal och experter – vilka är de?

Sammanställningen kopplad till corona

Intensivvårdsläkare: Högst ansvarig läkare på en intensivvårdsavdelning. Specialist i Anestesi (smärtledning, sövning)

Infektionssjukdomar: Specialist på infektionssjukdomar

Immunolog: Specialist på immunförsvaret och sjukdomar där

Smittskyddsläkare: Epidmiolog för landsting/region

Virolog: Specialist på virussjukdomar, som corona

Bakterieolog: Specialist på bakteriella sjukdomar. Ofta samma person som virologen

Överläkare: Medicinskt ledningsansvar för sin specialitet

Statsepidemiolog: Följer epidemier (utbrott av sjukdom) och pandemier (större epidemier av sjukdomar på nationell och internationell nivå)

Professor i infektionssjukdomar: Knuten till utbildning. *Behöver inte vara läkare*

Epidemiolog: sysslar med sjukdomsförlopp

Bara de som kallas läkare jobbar kliniskt, d.v.s. praktiskt, men alla utom ev. professorn ÄR läkare, dvs har läkarutbildning.

MEN... det här var bara läkare och professor. Det finns ju förstås mängder av andra personer som också behövs.

Olika typer av sjuksköterskor som jobbar närmast patienten, undersköterskor som sköter annan juljans, städerskor etc.

Många personer behövs det.

Men är man i vanliga fall sjuksköterska på en ögonmottagning och nu omplacerad till akut- och intensivvården kanske man snarare är i vägen än en resurs.

TEXT: Stina Palm KÄLLA: tv4play.se

#hemester #svemester

Prinsparet – Prins Carl Philip och Prinsessan Sofia – gav mig en vecka efter midsommar en idé på sitt instagramkonto. De skulle visa upp några av de platser där de befinner sig i sommar, för att inspirera till semester i Sverige, som många ovana i år tvingas till.

Så jag tänkte att jag gör lika här, trots att sommaren varit när du läser detta. Men som sagts så många gånger i år (även om oersättliga milstolpar som jubiléer), det blir en sommar nästa år också.

Många säger att de har varit i Hälsingland, men har i själva verket bara varit på E4:an. Då har man sett väldigt lite, för hyarna ligger inte långs med den utan på andra ledde och framför allt längre in i landskapet.

Alfta – min pärla i tillvaron, 6 mil väster om Söderhamn i södra delen av landskapet har ni sett mycket om och från i den här tidningen. Men där slappnar jag av och släpper ut grubblerier. Badet Kvarnsveden med vatten från älven Voxnan är en närliggande favorit.

Skärså har varit med förut bland sommarpärlor – fiskeläget 1 mil utanför Söderhamn dit min familj och släktingarna på mammas sida varit någon gång varje sommar och ätit på fiskerestaurangen. Jag gillar traditioner.

Mamma och pappa brukar på midsommardagen ta mig med bil utanför stan, men en vanlig lördag eller semesterdag gillar jag bäst att få sitta på torget (dit jag måste för att se sol), gärna med en kulglass och sola eller titta på folk.

Tygmunskydd kan minska spridningen av viruset

En litteraturstudie koordinerad av Karolinska Institutet (KI) i Stockholm och McMaster University i den kanadensiska delstaten Ontario (där den vloggare jag hänvisade till i min första coronaartikel studerar) visar att munskydd av tyg ger en filtrering på klinisk nivå vilket kan minska spridningen av coronaviruset.

Resultatet stödjer användningen av munskydd för att minska spridningen av det nya coronaviruset, enligt forskarna.

Vi har inte direkta bevis på att munskydd minskar överföringen av viruset eftersom det skulle kräva en slumpmässig oetisk prövning. Men den litteratur som vi funnit visar tydligt att munskydd kan minska spridningen av virus och skydda bärarna, några av dem mycket effektivt. Dessa bevis bör vara mer än tillräckliga för att rekommendera användningen av munskydd, särskilt med tanke på svårigheten att kontrollera den pågående pandemin, säger en professor vid KI.

Forskargruppen fann 25 publicerade artiklar som jämförde de filtrerande egenskaperna hos tygmunskydd i olika stil och material. Endast ett fåtal av studierna följde de medicinska standard som finns för att certifiera skyddsutrustning för vården.

Trots detta visar resultaten att vissa munskydd av tyg ger en betydande minskning av spridningen av partiklar

till omgivningen och minskar mängden partiklar som andas in.

Flera lager fungerar bättre

– Det kan tyckas ologiskt att ett vävt tyg, där utrymmet mellan trådarna är synligt för blotta ögat, kan blockera så små partiklar som aerosoler, men data visar entydigt att så är fallet. Även enstaka lager blockerar vissa partiklar och flera lager fungerar bättre. Vår bedömning är att användningen av munskydd bör vara en nyckelkomponent för att minska spridningen av covid-19, vilket är i linje med de nuvarande rekommendationerna från WHO och amerikanska CDC, säger en av de kanadensiska forskarna.

Samma forskargrupp betonar vikten av en fortsatt god handhygien, social distansering och desinfektering av allmänna ytor.

Bomull och flanell bäst

De material som visade sig skydda bäst var muslin, bomull och flanell, helst i 3-4 lager, och med en trådtäthet av minst 100 TPI (trådar per tum). I detta utförande kunde vissa munskydd av tyg minska partikel-spridning i samma omfattning som medicinska munskydd.

Trots att det är obligatoriskt eller rekommenderat att använda munskydd i stora delar av världen, så har inte alla råd eller tillgång till engångsmunskydd eller medicinska munskydd.

Användningen av medicinska engångsmasker hotar hälso- och sjukvårdens och andra högriskarbeters tillgång till personlig skyddsutrustning, säger kanadensiska forskare.

Rekommendationer för tillverkare

Forskarna har sammanställt rekommendationer för tillverkare och för dem som väljer att göra sina egna ansiktsmasker, inklusive grafiska beskrivningar som symönster och instruktioner för hur de ska användas och tvättas. Materialet finns på engelska på webbplatsen clothmasks.ca och översätts nu till andra språk.

Forskningen genomfördes i samarbete mellan Leiden University Medical Center, Leiden, Nederländerna; Francis Crick Institute, London, Storbritannien; The George Institute for Global Health, Sydney, Australien; Munich General Hospitals, University of Erlangen-Nürnberg, München, Tyskland; Arbor Research Collaborative for Health, Ann Arbor, Michigan, USA; Baylor College of Medicine, Houston, USA.

Coronasånger

Ordkonstnären Jacke Sjödin från Sollefteå blev som alla andra kulturarbetare utan jobb när pandemin slog till. Men han gjorde något bra av det. Nyheterna som kom skrev han låttexter om som han satte till kända melodier – och vips var Youtubefenomenet Coronasånger fött. Det blev så småningom både skiva och turné.

Kulturarbetare från Gävleborg och Västernorrland

Anna Sahlin föddes 1976 i en stor syskonskara och växte upp i ett samhälle utanför Söderhamn. Hon slog igenom som barnskådespelare, Anna i Bullerbyn. På senare år har hon etablerat sig som artisten Sahlene (med engelskt uttal, alltså Sahlin – vilket många missuppfattat), med bl. a. en vinst i estniska Melodifestivalen, Eurolaul – med låten Runaway. Hon deltog även i Let's Dance tillsammans med proffsdansaren Tobias Karlsson och har spelat musikal, bl. a. i Annie, där dottern Lily alternerade i huvudrollen, för några år sedan.

Hanna Hedlund föddes 1975 i Bollnäs och växte upp någon mil därifrån. Både hon och lillasyster Lina, född 1978, gick estetiskt program i Bollnäs (Lina tillsammans med Anna Sahlins bror Joel). Hanna slog igenom i Melodifestivalen år 2000 med låten Anropar försvunnen. Sedan dess har hon livnärt sig som körledare i andra säsongen av Körslaget, 2008, som hon vann tillsammans med sin lila Bollnäs-

kör. Och även artist, musikalartist och skådespelerska. Numera är även lillasyster Lina lika känd, från både Melodifestivalen där systrarna ställt upp tillsammans, som soloartist och i den senare konstellationen av discogruppen Alcazar.

Här skulle förstås även Nina Söderquist ha platsat, men henne har jag redan skrivit om.

Västernorrلänningar kommer jag på tre på rak arm, så det får bli dem.

Lars T Johansson är skådespelaren (som kallar sig själv ”kulturpotät”) som upptäckte Helen Sjöholm. Men han har gjort mycket mycket själv också. För mig var han allsångsledaren på Murberget innan jag såg Vildhussen i Döda fallet, Jämtland som han spelade i två somrar. Annars spelar Lars T teater och revy lite varstans i länet. Till vardags hör man honom i P4 Västernorrland, där han bl. a. leder Sök och finn.

Jens E Nilsson kommer från Örnsköldsvik och spelade huvudrollen Vildhussen mot bl. a. Lars T. I Döda fallet. Senast såg jag honom i en liten solouppvisning som jag tror kan klassas som pantomim.



Gregorianska kalendern

Gregorianska kalendern, i Sverige även kallad nya stilen, är den kalender som används i de flesta av världens länder. Den antogs av påven Gregorius XIII den 24/2 1582.

I den gregorianska kalendern är ett skottår delbart med 4, med undantag för årtal som är jämna århundraden, de är inte skottår annat än då också seklet är jämnt delbart med 400.

Detta innebär att t. ex. åren 1800 och 1900 inte var skottår, medan 2000 var skottår. Dessa skottår, som i Sverige hittills bara inträffat då, kallas stor-skottår.

Den gregorianska kalendern får i genomsnitt 365,2425 dygn på ett år, vilket idag ger ett fel på bara ett dygn per cirka 3000 år. Men det sker en fördröjning av jordrotationen och med en fortsättning av denna kan kalendern komma ur fas snabbare än så.

År

Åren i den gregorianska kalendern räknas efter Kristi förmodade födelse, där kalenderns epok, det första året, Herrens år (Anno Domini, AD) 1, börjar och slutar med den första veckodagen (söndagen) enligt den kristna 7-dagarsveckan som övertagits från judendomen. År 2–7 e.Kr. börjar och slutar på veckodag 2–7 eftersom år 4 inte är ett skottår p.g.a. kalenderreformen som genomfördes i samband med den av kejsar Augustus beordrade skattskrivningen.

År 8 e.Kr. och vart 4:e år därefter var skottår ända fram till år 1700, då påven Gregorius kalenderreform från år 1582 fick genomslag för första gången.

Förkortningarna "e.Kr." och "f.Kr." används för att ange att man avser det givna årtalet efter respektive före epoken; utan förkortning är det åren efter epoken som avses.

Kristus föddes sannolikt mellan år 7–4 f Kr, men benämningen "efter Kristus" är så inarbetad att den fortfarande används. För att årsindelningen skulle stämma med veckoindelningen, att det första året i den kristna tide-räkningen började med en hel vecka valde man ett av två alternativa startdatum där årets första dag också var den första dagen i den judiska och kristna veckan, söndagen den 1 januari det år som vi kallar år 1.

Ett tidigare försök att bestämma tid för påsk gjordes vid ett kyrkomöte år 325, påskdagen infaller "första söndagen efter första fullmånen efter vårdag-jämningen". Påskdagen kan tidigast infalla 22/3. Det skedde senast 1818 och sker nästa gång 2258.

Hur man betecknar seklen (århundradena) varierar från språk till språk. På svenska namnges de enligt årtalets första siffror, 1800–1899 blir 1800-talet.

Den judiska kalendern börjar 7/10 3761 f.Kr. (detta är dock inte tiden för Adams skapelse, som tros ha inträffat 26/9 3760 f.Kr., utan ett ögonblick 349 dagar innan Gud skapade världen enligt traditionell judisk historieskriv-

ning) och den muslimska kalendern börjar 16/7 622 e.Kr. (Muhammeds flykt till Medina).

Månader

En månad var från början tiden från en viss månfas (t. ex. fullmåne) till nästa, drygt 27 dygn.

Den gregorianska kalenderns 12 månader har fått sina namn från romerska gudar, kejsare och räkneord, här med antal dagar:

Januari (Januārius, ”helgad åt Janus”) (31)

Februari (Februarius, från guden Februus) (28, skottår 29)

Mars (Martius, helgad åt stridsguden Mars) (31)

April (aprilis, aperire, ”öppna”) (30)

Maj (Jupiter Maius/Maia) (31)

Juni (Juno) (30)

Juli (Julius Caesarr) (31)

Augusti (Augustus) (31)

September (30)*

Oktober (31) 1 timme längre än övriga månader med 31 dagar, eftersom man går till normalt看 (vintertid).*

November (30) ”den 9:e månaden”*

December (31) ”Den 10:e”.*

Veckor

En vecka är 7 dagar som saknar anknytning till någon naturlig cykel. Den hebreisk-kristna traditionen förklarar veckan som att världen skapades

av Gud på 6 dagar och att Gud sedan vilade den 7:e dagen (på sabbaten/lördagen – lördag, sabado på spanska). De ortodoxa folken och judarna har därför för de flesta dagar endast ett nummer.

Välorganiserade folk försökte förklara veckan utifrån de 7 himlakropparna (solen, månen, Mars, Merkurius, Jupiter, Venus, Saturnus), som de såg som gudar. De nordiska folken namngav dagarna enligt följande:

Söndag: Månguden Sols dag

Måndag: Månguden Mánis dag

Tisdag: Asaguden Tyr's dag

Onsdag: Asaguden Odens dag

Torsdag: Asaguden Tors dag

Fredag: Asaguden Frejas dag

Lördag: lögaredagen (löga = bad)

Dagar

Dagarna räknas med datum. Med en dag menas tiden från solens uppgång till nedgång.

Dygnet delas in i 24 timmar, indelade i 60 minuter indelade i 60 sekunder.

Klockslag

Dygnets timmar räknas nästan överallt antingen i 12x2 timmar eller som 24 timmar. De två systemen kan också användas samtidigt, som i Sverige och Finland där 24-timmarssystemet används i tidtabeller, men 12-timmars-systemet i dagligt tal.

I 12-timmarssystemet kan ”klockan 4” vara på morgonen eller på eftermiddagen.

Ofta framgår det av vilket som menas, men ibland behövs en precisering. I engelsktalande länder använder man AM (ante meridiem, före middagstiden), dvs 00.00-11.59 och PM (post meridiem, efter middagstiden) om 12.00-23.59.

I Sverige slutar dygnet kl. 00.00, eller tekniskt sett 23.59 eftersom nästa minut är 00.00 när nästa dygn börjar.

Till Sverige

I det protestantiska Sverige var det i början starkt motstånd mot att införa något påkommet av påven, katolikernas högste ledare.

Som en religionsneutral kompromiss föreslogs att man fr.o.m. år 1700 skulle införa den, men i stället utgå från midvintersolståndet, 10 dagar före nyår.

1753 togs till sist det stora steget över till den nya kalendern.

De 11 sista dagarna i februari togs bort. Onsdagen den 17/2 följdes av torsdagen den 1/3 (som annars skulle ha varit en måndag). Den gregorianska kalendern kallades för nya stilen. Tiden före 1/3 1753 gamla stilen.

Genomförandet var dock inte populärt bland bönderna. Det blev som man befarat – många ansåg att man tagit bort 11 dagar från deras liv och rubbat förutsättningarna för att följa Bondepraktikan.

Jämfört med det meteorologiska/astronomiska året innebar detta att vintersolståndet med årets längsta

natt flyttades fram till den 22/12. Tidigare hade den legat på Luciadagen den 13/12 och bidragit till dess firande som ljusfest.

Förändringarna i tideräkningen har en liten effekt än i dag i släktforskning. Om uppgifter i kyrkböcker är från före 1753 hände de alltså 11 dagar tidigare än det står.

*Betydelserna av namnen oktober-december blir missvisande i den gregorianska kalendern eftersom namnen syftar på deras ursprungliga positioner, som månad 8-10.

KÄLLA: Wikipedia, allakando.se

Visste du att...? Svalbard

Svalbard räknas som en öken. Luften på Svalbard är nästan lika torr som luften i Sahara.

Cirka 40 olika nationaliteter på 2400 personer.

Hälften är norrmän.

Totalt cirka 5 mil väg.

KÄLLA: Youtube

Vallhundar numera kända som polishundar

Malinois, belgisk vallhund



Malinois är en medelstor, korthårig hund med ett kvadratisk utseende.

Rasen förväxlas ofta med schäfer, men är lättare och har en mer kvadratisk profil och en elegantare huvudform.

Malinois är sandfärgad, röd eller grå med svarta hårtoppar.

Den har en mörkare svans eller svart svanstipp, svart mask i ansiktet och till stor del svarta öron. Som vuxen är den 61-66 cm (hane) respektive 56-61 cm (tik) i mankhöjd och väger 27,5-28,5 kg.

Personlighet

Malinois är inte en ras för dem som vill ha vilken hund som helst – det är en tillgiven, lojal sällskapshund som skyddar hem och familj och kräver en erfaren ägare. Likt alla raser med vakttendenser bör du inte uppmuntra dess vaktinstinkt i ung ålder eftersom den då kan börja vakta dig vid olämpliga tillfällen. Rasens naturliga vaktinstinkt aktiveras om och när det behövs.

Ursprung

Det finns 4 varianter av belgisk vallhund: laekenois, groenendael, tervueren och malinois, döpta efter området i Belgien som de härstammar ifrån – Brysselområdet Laeken, Groenendaal sydost om Bryssel, Tervueren sydost om Bryssel och Mechelen/Malines nordost om Bryssel. Hårt arbetande fårhundar från Belgien har känts vid sedan medeltiden.

På 1890-talet registrerade en professor vid Belgian School of Veterinary Sciences standarder för de olika typerna av belgiska fårhundar. Han anmärkte att de påminde om varandra i typ och att den främsta skillnaden var pälsen.

Professorn delade sedan in de i varianter och rekommenderade att de skulle avlas som separata raser. Malinois var den första av de belgiska fårhundarna som utvecklade en typ och ras i enlighet med detta. Det var också den första rasen att bli populär.

Schäfer, tysk vallhund



Den lätt igenkännliga schäfern är populär. Hunden är lojal, vänlig, lätttränad och en fantastiskt sällskaps-hund.

Personlighet

En schäfer utvecklar ett mycket nära band till sin ägare och vill vara med denna så mycket som möjligt.

Rasen kräver visserligen mycket uppmärksamhet, men ger tillbaka hundrafaldigt med lojalitet och oförgämliga vaktegenskaper. Om man inte tar sig tid att ge sin schäfer social träning får man en egensinnig och bångstyrig hund. Schäferhunden älskar att lära sig och svarar mycket bra på träning, och är normalt hundkursens stjärnelev.

Ursprung

Med ursprung i olika herdehundar framavlades schäferhunden ursprungligen till att arbeta vallhund och dess ursprung kan spåras tillbaka till 600-talet. Tysk schäferhund visades upp första gången 1882 och 1899 bildades Verein für Deutsche Schäferhunde (den tyska rasklubben för schäferhundar). Det var genom den här klubben som schäferhunden utvecklades för polisiär och militär användning, vilket räddade rasen från att utplånas under den svåra tiden i början av 1900-talet. Under första världskriget använde tyskarna schäferhundar som meddelandehundar och för att lokalisera de skadade.

Allierade soldater beundrade hundens intelligens och mod och tog med sig många hem efter kriget, vilket etablerade rasen i andra länder.

KÄLLA: purina.se

Alfta

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Wikipedia

Alfta är en tätort i Ovanåkers kommun och kyrkbyn i Alfta socken.

Historia

År 4 500 f.Kr sträckte sig en havsvik inåt landet längs med Voxnadalen. Vikens innersta del låg vid den plats där Alfta centrum ligger idag.

I kyrkbyn i Alfta har många stenåldersfynd påträffats, exempelvis en hacka av glimmerskiffer, daterad till kring 4 000 år f.Kr. I området har järnåldersbönderna främst lämnat spår i form av slagg efter älvens stränder. I trakten finns även en del gravar och gravfält. Strax nedanför Kvarnbackarna i Alfta invid älven har också en järnugn från denna tid påträffats, men denna har förstörts under senare år. I Viken, väster om Alfta, har bland annat en större myntskatt med tvåhundra arabiska silvermynt från 700- talet e.Kr. hittats samt också vikingagravar.

Alfta under medeltiden

Alfta är ett av de första områden som blivit utmärkt på kartorna i Hälsingland. Den första källan till namnet Alfta är från år 1178 e.Kr och förekommer i en berättelse om kung Sverre av Norge, som vid denna tid skulle ha blivit hindrad i sin färd av 3 000 hälsingar i Alfta, en historia som finns att läsa i Sverres saga.

Namnet Alfta dyker upp som "Alpta" 1312 och har sannolikt sitt ursprung i ett sjönamn, Alpti, som är ett äldre namn på Kyrktjärn, på vars norra sida kyrkan är uppförd. I senare tid har denna tjärn kallats Alputten, troligtvis en förvanskning av det äldre sjönamnet. I namnet Alpti ingår ett gammalt ord för "svan", det fornsvenska alpt, det vill säga "Svansjön".

Byn beräknas ha blivit kristnad under 1200-talet, varvid en mindre stenkyrka byggdes i byn. Kyrkan byggdes ut under 1400-talet. Den dominerade näringen i socknen var då jordbruk, och boskapsskötseln utvecklades så att ett stort antal djur fanns på varje gård. Jakt och fiske bedrevs också fortfarande i stor utsträckning, eftersom djurskinnen betraktades som en viktig handelsvara.

1500-talet till 1800-talet

Ett flertal bränder drabbade Alfta under 1500-talet. 1547 eldhärjades flera gårdar i centrum. 1562 brann prästgården och sju intilliggande gårdar ner. I denna eldsvåda skadades även kyrktornet, som inte byggdes upp förrän en stor renovering av kyrkan ägde rum på 1760-talet. 1573 brann 13 gårdar i centrum.

1800-talet och framåt

Ett utvandrarmuseum med arkiv ligger vid hälsingegården Ol-Anders i Alfta. Samma gård utgör starten på den 28 kilometer långa turistleden, Stora Hälsingegårdars väg, längs vilken en stor del av traktens större bevarade hälsingegårdar ligger.

Genom Alfta går sedan 1897 järnvägs-
linjen Bollnäs–Orsa, en numera delvis
nedlagd järnväg. Banan var
ursprungligen tänkt att binda samman
Norra stambanan med Inlandsbanan.
Från början var det en privat järnväg,
Dala Helsinglands Jernväg, men den
övergick så småningom i Statens
Järnvägars ägo.

I början av 1900-talet grundades
ÖSA i Alfta.
Skogsmaskinindustrin var en stor
sysselsättning i byn fram tills 90-talets
början.

Befolkningsutveckling i centralorten 1950–2015

År	Antal	Areal (ha)
1950	922	
1960	1 323	
1965	1 622	
1970	2 220	
1975	2 568	
1980	2 544	
1990	629 326	
1995	2 459 337	
2000	2 281 336	
2005	2 185 336	
2010	2 155 343	
2015	2 348 384	

Byggnader

Alfta kyrka är Ovanåkers kommuns
största kyrka.

Hembygdsgården i Alfta heter Löka
och ligger i Gundbo strax utanför
centrum.

Evenemang

Stormässan – ”Stadsfest i folkparken
Forsparken hålls vanligen en lördag i
augusti månad varje år.

Karnevalståget – hålls söndagen efter
Stormässan och oftast i mitten av
augusti varje år.

Karnevalen går genom Alfta centrum
och avslutas i Forsparken med pris-
utdelning och underhållning. I sam-
band med detta släpps tidningen Alfta-
ålen.

Alfta Marknad – Knallar, karuseller
och lotterier.

Världens största surströmmingsskiva
– hålls i augusti i Alfta ishall.
Prisad av Guinness rekordbok som
världens största surströmmingsskiva
inomhus.

Ålyra – Alfta Centrumförening bju-
der in till evenemang och underhåll-
ning i centrum varje vår.

Kända personer

Anders Broman - Basist i Blood-
bound och gitarrist i Kjell Kritik.

Per Persson – musiker Perssons pack.

Emy Storm skådespelerska som bl.a.
spelade Emil i Lönnebergas mamma
Alma samt barnhemsföreståndare i
Rasmus på Luffen

Hillevi Rombin Fröken Sverige 1955

Idrott

Alfta har ishall och simhall, sporthall,
tennishall, Byaspex samt golfbana
med nio hål.

På orten finns bl. a. innebandyklubben Alfta IBK och ishockeyklubben Alfta GIF Hockey. På orten spelas mycket handboll och framgångsrika lag i volleyboll har funnits både på herrsidan (div. 1 på 1970-talet) och klarat kval till div. 1 på damsidan.

Alfta i litteraturen

Häxor och Kärlek – Oskyldigt dömd av Erik Olof Wiklund, Tranberg, roman, 2010.

Breven till Kristina – En förbjuden Kärlek av Erik Olof Wiklund, roman, 2008.

En nubbe och Pizza i Alfta av Francesco Saverio Alonzo, roman, 2010.

Alfta För och Nu IV utgiven av Alfta kommun, faktabok.

En smedjas förvandling – ÖSAs historia av Martin Östberg, 1990.

Alfta landskommun

Administrativ historik

Kommunen bildades när 1862 års kommunalförordningar trädde i kraft i Alfta socken.

Den 1 januari 1950 (enligt beslut den 18 mars 1949) överfördes från Alfta landskommun och församling till Ovanåkers landskommun och församling vissa områden med 47 invånare och omfattande en areal av 4,03 km², varav allt land.

Kommunreformen 1952 påverkade inte kommunen. Den 1 januari 1960

överfördes från Alfta landskommun och församling till Bollnäs stad och församling ett obebott område omfattande en areal av 0,11 km², varav allt land.

Alfta landskommun (1970–1970)

Alfta kommun (1971–1973)

Ovanåkers kommun

Den 1 januari 1963 överfördes från Alfta landskommun och församling två områden, dels ett obebott område omfattande en areal av 0,04 km² land till Ovanåkers församling och dels ett obebott område omfattande en areal av 0,02 km² land till Voxna församling, båda inom Ovanåkers landskommun.

Arbetet inför kommunreformen 1971 orsakade problem, då oenighet om vart Alfta borde föras uppstod. Tätorten Alfta är belägen mellan Bollnäs och Edsbyn, dock något närmare Edsbyn, som är centralort i Ovanåkers kommun. I ett längre historiskt perspektiv fanns också en större samhörighet med Ovanåker, som bröts ur socknen Alfta år 1639.

Bollnäs kommun

Alfta landskommun lades den 1 januari 1974 samman med Bollnäs kommun, för att efter protester redan 1 januari 1977 överföras till Ovanåkers kommun.

Kyrklig tillhörighet

I kyrkligt hänseende tillhörde kommunen Alfta församling samt det inom församlingen liggande Svabens-

verks kapellag, som hade separat kyrkobokföring även efter det 1922 upphört som kapellag.

Kommunvapnet

Blasonering: I fält av silver en i dess mitt bjälkvis ställd, röd ål ovanför tre av vågskuror bildade blå strängar.

Motivet är hämtat från Alfta sockens sigill från 1750-talet.

Vapnet fastställdes av Kungl. Maj:t 1970 och den blev ogiltig vid sammanläggningen med Bollnäs 1974.

Geografi

Alfta landskommun omfattade den 1 januari 1952 en areal av 1 010,67 km², varav 925,87 km² land. Efter nymätningar och arealberäkningar samt områdesöverföringar färdiga den 1 januari 1961 omfattade landskommunen samma datum en areal av 1 020,82 km², varav 936,63 km² land.

Tätorter i kommunen 1960

Tätort	Folkmängd
Alfta	1 324
Runemo	308
Viksjöfors, del av	97



Arne "Rosen" Qyick

Edvin Arne Qyick, född 6 oktober 1937 i Bollnäs, är en svensk sångare.

Qyick, som var utbildad elektriker, fick med sin sång "Rosen" en mycket stor succé i december 1969. Han hade givit ut låten redan 1963, men den version som uppmärksammades var inspelad 1966 och hade via studentkretsar spridits runt landet.

Sången, som består av både talad och sjungen text, låg på första plats på Kvällstoppen i fem veckor. Qyick fick aldrig någon mer märkbar skivframgång. Han har medverkat på cirka 22 LP-skivor.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Wikipedia

Rosen

När man söker stunder sorger glömma
Är det skönt att vaken gå och drömma
Glömma att lyckan flugit far sin kos
Och att du ej fick min röda ros

Ty just nu idag
Så köpte jag
En liten ros i en blomsteraffär

En ros röd som blod
Så att du förstod
att det är dig som jag håller kär

När man söker stunder sorger glömma
Är det skönt att vaken gå och drömma
Glömma att lyckan flugit far sin kos
Och att du ej fick min röda ros

Ty just nu idag
Så köpte jag
En liten ros i en blomsteraffär
En ros röd som blod
Så att du förstod
Att det är dig som jag håller kär

Ty just nu idag
Så köpte jag
En liten ros i en blomsteraffär
En ros röd som blod
Så att du förstod
Att det är dig som jag håller kär



Gösta ”Snoddas” Nordgren

Karl Gösta ”Snoddas” Nordgren, född 30 december 1926 i Arbrå, Hälsingland, Gävleborgs län, död 18 februari 1981 (54 år) i Vänersborg, då bosatt i Ljusne, Gävleborgs län, var en svensk sångare och bandyspelare.

Biografi

”Snoddas” var bandyspelare i Bollnäs GIF och flottare. Han slog igenom som sångare den 26 januari 1952 i Lennart Hylands legendariska radio-program Karusellen och orsakade då vad som än idag kallas för ”Snoddasfeber”. I programmet sjöng ”Snoddas” ”Flottarkärlek”, som sedan blev hans signaturmelodi och en landsplåga.

I ursprungsversionen fanns inte den kända strofen ”Haderian Hadera” med. Den lades till först i efterhand till den skivinspelning som gjordes.

Göstas far Kalle Nordgren var bland annat fiskhandlare och sålde kondomer och kallades därför ”Gummi-Kalle”

eller ”Kådis-Kalle”. Sonen Gösta hängde ofta med i strömmingsbilen och fick därför öknamnet ”Gummi-snodden”.

Senare förvandlades ”Gummisnodden” till ”Snoddas” kort och gott. ”Snoddas” turnerade på 1970-talet med Arne Qvick (ofta kallad Arne ”Rosen” Qvick efter sin hit med samma namn), även han från Bollnäs.

Från 1970-talets början ackompanjerades ”Snoddas” av dragospelaren Karl Erik Svensson och samarbetet fortsatte fram till den 18 februari 1981, då ”Snoddas” hastigt avled 54 år gammal. Detta inträffade under en turné, när han på kvällen spelade innebandy med handikappade ungdomar i en gymnastikhall på Källshagens sjukhem i Vänersborg. Dödsorsaken var troligen hjärtproblem.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Wikipedia



”Snoddas” (t v) och Lennart Hyland

Flottarkärlek, ursprungsversionen

Jag var ung en gång för längese'n
en flottare med färg
Alla jäntor var som vax uti min famn
I alla torp i alla byar
hade jag en liten vän
Ifrån Norderås till delet ner vid Berg

Jag har spelat på mitt handklaver
för flottare vid ån
Jag har spelat för små kullorna på Näs
Jag har dansat över forsarna
med älvor och med rån
Medan daggen gått till ro på ängens gräs

Jag har spelat sommarnätterna
till dans vid Rimo bro
Jag har dansat med den vackra Maj i Näs
Jag har svurit blonda Anna
evig kärlek evig tro
Medan lägerelden falnat invid Ås

Jag har spelat för de kära
där som norrskensflammar gå
Över sätrarna vid Östervåla fjäll
Jag har slumrat i min farkost
där som vildmarkspulsar slå
Medan stjärnorna gått vakt på himlens päll

Jag ska spela på mitt bälgospel
så länge jag finns till
I min koja invid Rekaforsens fall
Jag ska drömma jag ska älska
jag ska sjunga om jag vill
Medan månen över moarna går vall

Skansen



Skansen är ett stiftelseägt svenskt friluftsmuseum med djurpark på Djurgården i Stockholm, grundat av Artur Hazelius och ligger inom Kungliga Nationalstadsparken. Skansen invigdes den 11 oktober 1891.

Namnet kommer från den skans som Karl XIV Johan lät uppföra åt sin son Oscar I att användas som lekplats, denna skans låg intill nuvarande Håsjöstapeln.

På Skansen fanns 2014 cirka 140 byggnader från Skandinavien varav den äldsta är Vastveitloftet från 1300-talet. Skansen gick med god vinst de första 50 åren och finansierade

bl. a. byggnation och drift av Nordiska museet. Skansen övergick den 1 juli 1963 till att bli en stiftelse med staten, Stockholms stad och Nordiska museet som stiftare.

1994 tog staten över som huvudman. Skansen regleras i Stadgar för Stiftelsen Skansen, som fastställdes av regeringen den 15 april 1993.

Skansen finansieras av entréintäkter, donationer från företag, privatpersoner och stiftelser samt genom bidrag från Kulturdepartementet.

Övrigt

Skansen räknas som djurpark sedan 1924 då Grillska donationen och Knut och Alice Wallenbergs fond tillförde det nödvändiga kapitalet som krävdes för att 1924 kunna bygga det dåvarande ahuset, det s. k. Djurhuset *(numera privatägda Skansenakvariet nedanför restaurang Solliden), varpå Skansen uppnådde det artantal som då krävdes för att få räknas som djurpark.

I dag finns främst nordiska vilda djur och svenska lantraser av flera slag på Skansen. På det nedre området finns fortfarande ett fåtal exotiska djurarter kvar som colobusapa, mosambiksiska och astrilder. Skansens björnberg som ursprungligen uppfördes på 1930-talet återinvigdes efter om- och utbyggnad 1998 och håller idag endast brunbjörn. Vidare finns de större svenska rovdjuret som lodjur, varg och järv. Även älg, vildsvin och utter kan ses på Skansen.

Lappuggla finns intill björnberget, där publiken kan gå in i och se ugglorna utan nät emellan.

Berguv har länge funnits på Skansen och över 50 ungar har släppts ut i naturen, de senare åren i samarbete med Skärgårdsstiftelsen. Skansen har bl.a. Vitryggig Hackspett. Syftet är att i samarbete med Svenska Naturskyddsföreningen föda upp ungar för att sätta ut i naturen samt informera allmänheten om arten och varför den är allvarligt utrotningshotad i Sverige.

Skansen är medlem i Svenska Djurparksföreningen och den europeiska djurparksföreningen EAZA, samt dessutom den globala djurparksorganisationen WAZA.

De svenska lantraser som finns i de kulturhistoriska miljöerna på Skansen är alla mer eller mindre hotade och ingår i de genbanker som upprättats för respektive djurras. Fjällnära ko, gutefår, åsenfår och jämtget är exempel på lantraser. Fjäderfån som skånegås och hedemorahöna tillhör även lantraserna som finns på Skansen.

I Skansens stall finns norsk fjordhäst, gotlandsruss, shetlandspöny och nordsvensk. Dem kan barn rida på under vissa tider varje dag. Man kan åka vagn efter häst. Hästarna används även för att köra brudpar som gifter sig i Seglora kyrka. I det s k russgiftet från Gotland finns även en del av Skansens russ.

Lill-Skansen

Lill-Skansen är sedan 1955 barnens djurparksdel. Dess målgrupp var mindre de mindre barnen och avdelningen drev verksamheten med mottot "Nu kan dina ungar få träffa våra ungar". Ett helt nytt aretruntöppet Lill-Skansen öppnades våren 2012, med ett helt nytt koncept och flera nya arter. Förutom sällskapsdjur finns där även svenska vilda gnagare, snok och Grönfläckig padda.

Utomhus finns en kontakthage med bl. a. minigris och Svensk blå anka. Papegojor kan besökarna gå in till under sommarhalvåret.

På Lill-Skansen hålls lektioner för yngre skolbarn som då får lära sig mer om djur och natur och var maten kommer från.

Landsbygdens hus

Skansen har knappt 40 byggnader från de flesta svenska landskap. Byggnaderna är gårdar och stugor som placerades så att hus och gårdar från södra Sverige ligger på södra Skansen och byggnader från norra Sverige ligger på norra delen.

Runt hus och gårdar speglar växtligheten landskapet huset kommer ifrån.

Till Skansens hus från landsbygden räknas bland annat Bergmangården från 1700-talet, Moragården från mitten av 1700-talet och Delsbogården från omkring 1850. Oktorpsgården flyttades redan 1896 till Skansen.

När Skansen invigdes 11 oktober 1891 fanns här Morastugan, Hackstugan från Orsa, Kyrkhultsstugan och Stenstugan från Blekinge, ett sameviste, ursprungligen kallat lapplägrät, med renar samt två kolar-kojor.

Folkets hus har flyttats från Gersheden i Värmland och visar en miljö från 1940-talet.

Vastveitloftet är ett av Skansens äldsta hus, byggt i början av 1300-talet. Huset kommer från Telemark i Norge.

Stadskvarter

Skansens stadskvarter illustrerar en medelstor stad på 1800-talet, med post, apotek, butiker, verkstäder och bostäder. I samtliga byggnader utövas olika historiska hantverksyrken.

Vid Hyttorget ligger bageriet, ett krukmakeri, Stockholms glasbruk och Krogen Stora gungan.

Nedanför hyttan finns snickerifabriken och den Mekaniska verkstaden.

En stadsgata leder förbi äldre hantverkshus med typograf, bokbinderi, guldsmed och liknande ner till områdets nyare miljöer, här finns bl. a. Järnhandlaren hus från 1880-talet med en Konsumbutik från 1930-talet.

Julmarknad

Julmarknaden på Skansen anordnades första gången 1903 och är sedan dess en obruten tradition under adventshelgerna.

Marknaden hålls i regel under de fyra adventshelgerna. Den arrangeras runt dansbanan och längs Marknadsgatan på Bollnästorget. Då används de fasta stånden som kompletteras med ett större antal flyttbara stånd och marknadstålt.

Klassiska är de julkärvar som pryder marknadsståndens tak och som uppskattas av småfågeln.

Byggnader och anläggningar i urval Apoteket Kronan är ett historiskt apotek på Skansen.

Skansens koloniträdgård flyttades 1997 från Tantolunden. Den består av två lotter med var sin tidstypiska stuga från 1920-talet och 1940-talet.

Varje nyårsafton direktsänder SVT uppläsningen av dikten Nyårsklockan vid tolvslaget i TV-programmet Tolvslaget på Skansen. Traditionen går tillbaka till 1895. En av de första talarna var Anders de Wahl som läste

Nyårsklockorna första gången 1897 och sista gången 1945.

Andra uppläsare har varit t. ex. Jan Malmsjö. 2015 när Wikipediaartikeln skrevs var det Malena Ernman som framförde Nyårsklockorna.

Evenemang och besökare

Skansens besöksrekord är från 1983 med 2,4 miljoner besökare.

Under senare år har den TV-sända "Allsång på Skansen" på Solliden varje vecka under sommarsäsongen dragit stor publik. 2015 var det den mest välbesökta kulturmiljön med nästan 1,4 miljoner besök.

Skansen som förebild

Skansen har inspirerat till flera utomhusmuséer för bevarande av gamla byggnader som ofta får namnet Skansen. T. ex. museet i Lublin, Polen, och Szentendre, Ungern.

Skansendirektörer

1891–1901 Artur Hazelius
(1833–1901)

1901–1905 Gunnar Hazelius
(1874–1905)

1905–1912 Bernhard Salin
(1861–1931)

1913–1928 Gustaf Upmark d.y.
(1875–1928)

1929–1955 Andreas Lindblom
(1889–1977)

1956–1968 Gösta Berg
(1903–1993)

1969–1982 Nils Erik Bæhrendtz
(1916–2002)

1982–1992 Eva Nordenson
(1925–2014)

1992–1994 Hans Alfredson
(1931–2017)

1995–2005 Anna-Greta Leijon
(född 1939)

2005– John Brattmyhr (född 1959)

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Wikipedia, Facebook

Musikaler

En av mina favoriter bland konstformer är musikaler. I alla former. Att se live, att se inspelat, att lyssna på musik på datorn, att se uttagnings-tävlingar som sänds på tv.

Jag har sett flera musikaler i Stockholm. Sound of Music 1995 på Göta Lejon med Carola och Christer Sjögren i huvudrollerna, Monty Pythonmusikalen Spamalot med Adde Malmberg, Henrik Dorsin, Måns Möller, Johan Glans, Kim Sulocki på Oscarsteatern 2011, Livet är en schlager 2015 på Cirkus med Helen Sjöholm, Johan Glans, Peter Jöback i huvudroller och Katarina Ewerlöf som enda skådespelare från filmen.

I Sverige är Björn Ulvaeus och Benny Andersson stora musikalskapare. Men sin debut gjorde de utomlands.

Chess, 1984 men då bara album och konsertturné. Musikalen hade premiär 1986 på West End i London. Med lätttexter och manus av Tim Rice. En av huvudrollerna hade Tommy Körberg. Hans paradnummer 'Anthem' är nog musikalens mest kända låt.

Kristina från Duvemåla, 1995

Om utvandringen från Småland till Amerika i slutet av 1800-talet. Baserad på Vilhelm Mobergs utvandrarepos. Med Helen Sjöholm, Anders Ekborg, Peter Jöback, Marianne Mörck. De två mest kända låtarna är nog 'Du måste finnas' och 'Guldet blev till sand'.

Chess på svenska, 2002

Det här kan man säga var Kristina från Duvemåla + Björn och Bennys familjer och vänner.

Samma textförfattare.

Samma regissör som fick skriva om ett dåligt manus (lika som till Kristina). Samma scenograf. Samma huvudrollsinnehavare som återigen spelade ett par. Tommy Körberg gjorde åter-igen sin huvudroll från originalet. 'Anthem' blev 'I mitt hjärtas land'.

Internationellt hör Andrew Lloyd Webber (f. 1948, övre bilden) och redan nämnde Tim Rice (f. 1944, nedre bilden) till de största.



Joseph and the Amazing Technicolor Dreamcoat

1966 skrev duon sin första musikal ihop. Den hade premiär 1968. Den är baserad på Bibelns texter i Första Moseboken om Josef, Jakobs son. I Bibeln heter berättelsen Josefs blodiga mantel. En av de som spelat huvudrollen är den nu bortgångne Boyzonesångaren Stephen Gately, övre bilden. Den mest kända låten är nog 'Any Dream Will Do' (fö även namnet på en tv-uttagning 2007). Vann gjorde Lee Mead, nedre bilden.



FOTO: Dafyd Jones

Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 Generic (CC BY-NC-SA 2.0)

Jesus Christ Superstar

En Rockmusikal, återigen med bibliskt tema. Den mest kända låten är nog titelspåret. Evita var smeknamnet på Eva Perón, presidenthustru i Argentina som dog ung. Huvudrollen har bl. a. spelats av sångerskan Madonna. Sångaren Antonio Banderas var också med. Den mest kända låten är nog 'Don't Cry for me Argentina'. Men jag gillar en annan låt mer. Banderas 'Oh, What a Circus!' (som jag hörde första gången av deltagare i uttagningsstävlingen till "Joseph").

Både Andrew Lloyd Webber och Tim Rice reser fortfarande världen över för att bevaka auditions, övningsperioder och premiärer.

PAPPER OCH STYGN

